

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ



РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Управління в соціальній сфері»

ступінь вищої освіти – магістр

галузь знань 23 – «Соціальна робота»

спеціальність 231 – «Соціальна робота»

освітньо-наукова програма «Соціальна робота та соціальна політика»

кафедра психології та соціальної роботи

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Залік (сем.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	30	15	5	4	96	150	-	1

Тернопіль – ТНЕУ
2018

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ”

1. Опис дисципліни “Управління в соціальній сфері”

Дисципліна „Управління в соціальній сфері ”	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	галузь знань 23 – «Соціальна робота»	Статус дисципліни <i>обов'язкова</i> Мова навчання <i>українська</i>
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність 231 – «Соціальна робота», освітньо-наукова програма «Соціальна робота та соціальна політика»	Рік підготовки – 1 Семестр – 1
Кількість змістових модулів – 3	Ступінь вищої освіти – магістр	ДФН Лекції – 30 год. Практичні заняття – 15 год. ЗФН Лекції – Практичні заняття –
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота ДФН – 96 год. Самостійна робота ЗФН – Тренінг – 4 год. Індивідуальна робота – 5 год.
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Управління в соціальній сфері»

2.1. Мета вивчення дисципліни

«Управління в соціальній сфері» є базовою навчальною дисципліною у професійній підготовці спеціалістів зі спеціальності «Соціальне забезпечення» та «Соціальна робота».

Для успішного управління важливим є досягнення соціальної злагоди. В рамки такого консенсусу поєднуються гармонізація інтересів громадян і держави в цілому, соціально-психологічне сприйняття більшою частиною суспільства цілей, методів, принципів і форм державного управління соціальною сферою в Україні. Тільки так досягається довіра народу до уряду, органів місцевого самоврядування, масова підтримка соціальної політики, яка ними проводиться. Здійснення комплексу заходів для подальшого реформування системи управління соціальною сферою на сучасному етапі є найважливішою справою на всіх рівнях - загальнодержавному, галузевому, регіональному, місцевому.

Мета курсу - ознайомити студентів з особливостями соціальної сфери як об'єкта управління, основними механізмами регулятивних впливів і групами факторів соціального розвитку, а також загальнотеоретичними проблемами ефективності державного управління соціальною сферою та її критеріями.

2.2. Завдання вивчення дисципліни. У результаті вивчення навчальної дисципліни магістрант повинен:

- **знати:** теоретико-методологічні та дослідно-праксеологічні особливості процесу управління у соціальній сфері;
- **вміти:** використовувати на практиці як універсальні так і специфічні моделі, методи й технології державного управління у соціальній сфері;
- **нормувати:** міжнародну та вітчизняну нормативно-правову бази, що регламентують професійну діяльність у сфері державного управління у соціальній сфері.
- **цінувати:** гуманістичні ідеї та ідеали, що відображені в принципах управління у соціальній сфері: соціальної справедливості, гуманізму, рівноправності, солідарності, толерантності тощо.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві. Здатність до ефективного менеджменту організації у сфері соціальної роботи.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни:

Перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше: психологія професійної креативності, психологія соціального впливу, соціальний менеджмент, соціально-психологічне консультування, технології соціально-психологічної роботи, методологія наукових досліджень.

Раніше здобуті результати навчання: застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності; критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження; демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності; визначати методологію прикладного наукового дослідження та застосовувати методи кількісного та якісного аналізу результатів, у тому числі методи математичної статистики; самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати,

вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

2.5. Результати навчання:

1. Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.

2. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.

3. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.

4. Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень.

5. Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I.

Тема 1. Сутнісний зміст управління та його основні моделі.

Понятійно-термінологічний апарат курсу. Місце курсу в оволодінні професійними основами управління соціальними закладами. Ретроспектива становлення та інституціоналізації системи управління соціальними закладами. Порівняльний аналіз управлінських систем розвинутих країн світу і країн пострадянського простору. Основні компоненти соціальної сфери.

[2, 3, 10, 12, 15, 18, 24].

Тема 2. Особливості управління у соціальній сфері.

Поняття про управління та основні типи механізмів регулятивних впливів. Суб'єкти та об'єкт державного управління. Принципи, цілі та функції державного управління соціальною сферою. Критеріальне розмежування груп чинників соціального розвитку. Ключові властивості соціального управління.

[1, 4, 8, 13, 14, 17, 33].

Тема 3. Ефективність управління соціальною сферою.

Зміст поняття «ефективність діяльності». Якісні і кількісні показники ефективності державного управління. Параметри та критерії оцінювання ефективності державного управління у соціальній сфері. Чинники і передумови ефективності державного управління соціальною сферою та їх сутнісна характеристика. Механізми підвищення ефективності державного

управління соціальною сферою в сучасній Україні. Регіональні аспекти підвищення ефективності державного управління соціальною сферою.

[5, 6, 9, 11, 16, 27, 32].

Змістовий модуль II

Тема 4. Концептуальні засади управління соціальною сферою.

Зміст поняття «система соціального управління». Основні компоненти соціального управління. Принципи та функції управління соціальною сферою. Механізм управління соціальною сферою сучасного суспільства.

[3, 4, 5, 19, 20].

Тема 5. Планування та прогнозування розвитку соціальної сфери.

Сутність планування та прогнозування в соціальній сфері. Основні вимоги до фахівців при створенні соціальних прогнозів та плануванні соціальної діяльності. Методи планування і прогнозування в соціальній сфері та їх вдосконалення. Якість соціальних прогнозів та ефективність суспільного розвитку.

[12, 18, 20, 21].

Тема 6. Механізми управління соціальною сферою.

Соціальна сфера як важливий системний елемент політики держави. Установи та організації управління соціальною сферою суспільства. Соціальна сфера як механізм забезпечення соціальних потреб суспільства.

[1, 4, 5, 10, 12, 18, 20].

Змістовий модуль III

Тема 7. Моделі державного управління соціальною сферою: міжнародний досвід.

Поняття про «модель управління». Сутність і класифікація основних моделей соціальної політики держави. Модель соціальної політики держави як одним із основних показників добробуту громадянського суспільства та позиції країни на міжнародній арені.

[5, 9, 18, 20, 29].

Тема 8. Міжнародні інституції з управління соціальною сферою.

Міжнародний досвід у становленні і розвитку соціальних відносин в Європейському Союзі. Основні підходи до визначення сутності та особливостей діяльності соціальних організацій та інституцій на міжнародній арені. Класифікація міжнародних організацій з управління соціальною сферою суспільства.

[10, 21, 29, 33]

Тема 9. Порівняльний аналіз міжнародних моделей управлінських систем у соціальній сфері.

Соціальна політика як найважливіший напрямок державного регулювання соціальної сфери суспільства. Класифікація міжнародних

моделей управлінських систем в соціальній сфері. Основні групи переваг та недоліків управлінської системи в сучасній Україні.

[5, 9, 18, 20, 29, 33].

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ:

Державне управління, управлінська модель, стратегія, тактика, методологія управління, принципи, методи та технології управлінської діяльності, суб'єкти та об'єкт державного управління, якість та ефективність державного управління, параметри та критерії оцінювання ефективності державного управління.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Управління у соціальній сфері» денна форма навчання

Перелік тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Само-стійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
<i>Змістовий модуль I.</i>					
Тема 1. Сутнісний зміст державного управління та його основні моделі.	4	2	10	1	М 1
Тема 2. Особливості державного управління у соціальній сфері.	4	2	10		
Тема 3. Ефективність державного управління соціальною сферою.	4	2	10		
<i>Змістовий модуль II.</i>					
Тема 4. Концептуальні засади управління соціальною сферою.	4	2	10	1	
Тема 5. Планування та прогнозування розвитку соціальної сфери.	4	2	10		
Тема 6. Механізми управління соціальною сферою.	4	2	10	1	М1
<i>Змістовий модуль III.</i>					
Тема 7. Моделі державного управління соціальною сферою: міжнародний досвід.	2	-	12	1	
Тема 8. Міжнародні інституції з управління соціальною сферою.	2	-	12	1	М2 (РКР)
Тема 9. Порівняльний аналіз міжнародних моделей управлінських систем у соціальній сфері.	2	3	12		М3(КПЗ)

Разом	30	15	96	5	
--------------	-----------	-----------	-----------	----------	--

5. Тематика практичних занять

Змістовий модуль I.

Практичне заняття № 1

Тема: Сутнісний зміст управління та його основні моделі.

Мета: забезпечити оволодіння основними категоріями державного управління, та навчити здійснювати критичний і порівняльний аналіз його різних моделей.

Питання для обговорення:

1. Понятійно-термінологічний апарат курсу.
2. Місце курсу в оволодінні професійними основами управління соціальними закладами.
3. Ретроспектива становлення та інституціоналізації системи управління соціальними закладами.
4. Порівняльний аналіз управлінських систем (моделей) розвинутих країн світу і країн пострадянського простору.

Література: 2, 3, 10, 12, 15, 18, 24.

Практичне заняття № 2

Тема: Особливості управління у соціальній сфері.

Мета: ознайомити студентів із структурно-функціональними особливостями системи державного управління та основними групами чинників соціального впливу.

Питання для обговорення:

1. Поняття про управління та основні типи механізмів регулятивних впливів.
2. Суб'єкти та об'єкт державного управління.
3. Принципи, цілі та функції державного управління соціальною сферою.
4. Критеріальне розмежування груп факторів соціального розвитку.
5. Ключові властивості соціального управління.

Література: 1, 4, 8, 13, 14, 17, 33.

Змістовий модуль II.

Практичне заняття № 3

Тема: Ефективність управління соціальною сферою.

Мета: сформувати у студентів уміння здійснювати об'єктивне параметрично-критеріальне оцінювання якості та ефективності державного управління у соціальній сфері.

Питання для обговорення:

1. Сутнісний зміст поняття «ефективність діяльності».
2. Якісні і кількісні показники ефективності управління.

3. Параметри та критерії оцінювання ефективності управління у соціальній сфері.
4. Фактори і передумови ефективності державного управління соціальною сферою та їх сутнісна характеристика.
5. Механізми підвищення ефективності державного управління соціальною сферою в сучасній Україні.
6. Регіональні аспекти підвищення ефективності державного управління соціальною сферою.

Література: 5, 6, 9, 11, 16, 27, 32.

Практичне заняття № 4

Тема: Концептуальні засади управління соціальною сферою.

Мета: ознайомити студентів із сутністю поняття «система соціального управління» та особливостями механізму управління соціальною сферою.

Питання для обговорення:

1. Сутнісний зміст поняття «система соціального управління».
2. Основні компоненти соціального управління.
3. Принципи і функції управління соціальною сферою.
4. Механізм управління соціальною сферою суспільства.

Література: 3, 4, 5, 19, 20.

Практичне заняття № 5

Тема: Планування та прогнозування розвитку соціальної сфери.

Мета: ознайомити студентів із сутністю процесів планування і прогнозування в соціальній сфері та їх якістю і значущістю у сучасному суспільстві.

Питання для обговорення:

1. Сутність планування та прогнозування в соціальній сфері.
2. Основні вимоги до фахівців при створенні соціальних прогнозів та плануванні соціальної діяльності.
3. Методи планування і прогнозування в соціальній сфері та їх вдосконалення.
4. Якість соціальних прогнозів та ефективність суспільного розвитку.

Література: 12, 18, 20, 21.

Змістовий модуль III.

Практичне заняття №6

Тема. Механізми управління соціальною сферою.

Мета: сформулювати у студентів аналітичні навички щодо існування соціальної сфери сучасного суспільства як механізму забезпечення соціальних потреб громадян.

Питання для обговорення:

1. Соціальна сфера як важливий системний елемент політики держави.
2. Установи та організації управління соціальною сферою суспільства.

3. Соціальна сфера як механізм забезпечення соціальних потреб суспільства.

Література: 1, 4, 5, 10, 12, 18, 20.

Практичне заняття № 7

Тема. Моделі державного управління соціальною сферою: міжнародний досвід.

Мета: ознайомити студентів із сутністю поняття «модель управління» та особливостями міжнародного досвіду управління соціальною сферою.

Питання для обговорення:

1. Поняття про «модель управління».
2. Сутність і класифікація основних моделей соціальної політики держави.
3. Модель соціальної політики держави як один із основних показників добробуту громадянського суспільства та позиції країни на міжнародній арені.

Література: 5, 9, 18, 20, 29.

Практичне заняття № 8

Тема. Міжнародні інституції з управління соціальною сферою.

Мета: ознайомити студентів із міжнародним досвідом у становленні соціальних відносин в Європейському Союзі та основними міжнародними організаціями з управління соціальною сферою сучасного суспільства.

Питання для обговорення:

1. Міжнародний досвід у становленні і розвитку соціальних відносин в Європейському Союзі.
2. Основні підходи до визначення сутності та особливостей діяльності соціальних організацій та інституцій на міжнародній арені.
3. Класифікація міжнародних організацій з управління соціальною сферою суспільства.

Література: 10, 21, 29, 33.

Практичне заняття №9

Тема: Порівняльний аналіз міжнародних моделей управлінських систем у соціальній сфері.

Мета: сформувати у студентів вміння здійснювати порівняльно-аналітичні навички оцінювання ефективності існування міжнародних моделей управлінських систем у соціальній сфері сучасного суспільства.

Питання для обговорення:

1. Соціальна політика як найважливіший напрямок державного регулювання соціальної сфери суспільства.
2. Сутність і класифікація основних моделей соціальної політики держави.
3. Основні групи переваг та недоліків управлінської системи в сучасній Україні.

Література: 5, 9, 18, 20, 29, 33.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання виконується студентами у формі письмової науково-дослідної розробки (реферативної доповіді, тез публікації, тематичного проекту чи програми, перспективного плану, графічної розробки теоретико-методологічної моделі або складання тематичного глосарію).

Форма контролю – участь в обговоренні тем із обраної проблематики, виконання практичних завдань щодо вирішення змодельованих ситуацій, написання і захист перед групою ІНДЗ з практики роботи конкретної профільної установи.

Варіанти КПЗ із дисципліни «Управління у соціальній сфері»:

1. Соціальна сфера як об'єкт державного управління
2. Методи та інструменти державного управління соціальною сферою.
3. Особливості державного управління соціальною сферою.
4. Методика оцінки соціальної ефективності. Соціальний ефект та його визначення.
5. Забезпечення державного управління соціальною сферою
6. Моделі соціальної політики розвинених країн світу
7. Соціальні моделі країн Європи.
8. Державне регулювання сфері культури мистецтва та спорту
9. Соціальний захист та соціальне включення.
10. Механізми та інструменти реалізації соціальної політики ЄС.
11. Співпраця України з ООН щодо досягнення соціальних цілей
12. Складові соціальної політики ЄС.

7. Самостійна робота

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1	Сутнісний зміст державного управління та його основні моделі.	10
2	Особливості державного управління у соціальній сфері.	10
3	Ефективність державного управління соціальною сферою.	10
4	Концептуальні засади управління соціальною сферою.	10
5	Планування та прогнозування розвитку соціальної сфери.	10
6	Механізми управління соціальною сферою.	10
7	Моделі державного управління соціальною сферою: міжнародний досвід.	12
8	Міжнародні інституції з управління соціальною сферою.	12
9	Порівняльний аналіз міжнародних моделей управлінських систем у соціальній сфері.	12
Разом:		96

Самостійна робота студентів має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

8. Тренінг з дисципліни Організація і проведення тренінгу (4 год.) з дисципліни «Управління у соціальній сфері»

Тематика: «Ефективний управлінець»

Мета: сформувати необхідні управлінські компетенції в учасників тренінгу та підвищити рівень їх управлінської майстерності.

Завдання тренінгу:

1. Проінформувати та сформувати необхідні знання і навички учасників тренінгу в управлінні персоналом.

2. Підвищити ефективність учасників у роботі з командою, організації роботи, постановці завдань підлеглим, делегуванні та наданні розвиваючого зворотнього зв'язку.

Програма тренінгу:

1. Ефективний керівник та робота в команді:

- профіль ефективного керівника - якості, вміння та навички
- роль лідера в команді
- стилі управління.

2. Постановка цілей підлеглому працівнику. Делегування:

- постановка цілей (SMART)
- алгоритм постановки завдань підлеглому
- етапи делегування
- помилки під час делегування
- що можна/а що не можна делегувати

3. Розвиваючий зворотній зв'язок

- алгоритм надання розвиваючого зворотнього зв'язку
- моделі зворотнього зв'язку

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Управління у соціальній сфері» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

- оцінювання результатів КППЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Управління у соціальній сфері» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

			(%)
Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КППЗ)	Заліковий модуль 4 (екз.)
20 %	20 %	20 %	40 %
7 тиждень	13 тиждень	15 тиждень	Згідно з розкладом

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	1-9
2.	Електронний варіант практичних занять	1-9

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Конституція (Основний Закон) України. – К. : Наукова думка, 2007. - С. 17
2. Послання Президента України до Українського народу // Урядовий кур'єр. - № 101 від 05 червня 2010 р.
3. Ільїн В.І. Основні контури системи соціальної стратифікації суспільства // Рубіж. - 1991. - № 1. - С. 96-108.
4. Соціальна політика: Навч. посіб. / За ред. Н.А.Волгіна. - М.: Экзамен, 2003. - С. 8.
5. Головатий М.Ф., Панасюк М.Б. Соціальна політика і соціальна робота: Термінол.-понят. слов. - К.: МАУП., 2005. - С. 434.
6. Мангейм К. Диагноз нашего времени. М.: Юрист, 1994., С.- 26-125.
7. Партин Г.О. Оцінка концепції управління втратами суб'єктів господарювання // Регіон. політика. - 2008. - № 2. - С. 44-51.
8. Кудряченко А. Самостійність територіальних громад: проблеми і шляхи досягнення. Україна: стратегічні пріоритети, аналітичні оцінки. - К.: НІСД, 2006. - С. 87-94.
9. Социальная политика: Учебник / Под. общ. ред. д. е. н., проф. Н.А. Волгина. - М.: Экзамен, 2004. - С. 72-84.
10. Шамхалов Ф. Основы теории государственного управления: Учеб. для вузов. - М.: Экономика, 2003. - С. 236-518.
11. Старосьцяк Е. Элементы науки управления. - М.: Наука, 1965. - С. 26.
12. Гурней Б. Введение в науку управления. - М.: Прогресс, 1969. - С. 25.
13. Василенко И.А. Административно-государственное управление как наука // Социол. исслед. - 1993. - № 8. - С. 12-16.
14. Краткая философская энциклопедия. - М.: Наука, 1994. - С. 215.
15. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Адміністративне право України. - Х.: Прогрес, 1996. - С. 186.
16. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Генеза, 1997. - С. 97.
17. Білоус В.С. Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2007. - С. 201- 377, 300-377, 123-126.
18. Державне управління: Навч. посіб. / За ред. А.Ф.Мельник. - К.: Знання, 2004. - С. 300-342.
19. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. - М.: Инфра-М, 2001. - С. 320.
20. Скрипник О. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. - К.: Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України, 2000. - С. 127-202.
21. Україна: стратегічні пріоритети, аналітичні оцінки 2006. - К.: НІСД, 2007. - С. 380-455.
22. Аверьянов В.Б. Аппарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. - К.: КНЕУ, 1990. - С. 140-145.
23. Авер'янов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. - Х.: Наука, 1998. - С. 30-40.
24. Адміністративне право: сучасний стан і напрями реформування: Матеріали Першої наук.-практ. конф., 18-21 черв. 1998 р. - Л., 1998. - С. 5-82.

25. Закон України про боротьбу з корупцією // Відом. Верховної Ради України. - 1995. - № 34.
26. *Кальман О.Г.* Взаємозв'язок організованої злочинності та корупції у сфері економіки // Вісн. Акад. прав. наук України. - 1997. - № 4 (11). - С. 6-12.
27. *Кальман О.Г.* Стратегія і тактика боротьби з корупцією // Використання досягнень науки і техніки у боротьбі із злочинністю. - Х.: Право, 1998. - С. 24-48.
28. Закон України про державну службу // www.rada.gov.ua
29. *Фісун О.А.* Політичний режим України у порівняльному аспекті // Стратег. пріоритети. - 2008. - № 1(6). - С. 5-15.
30. *Гошовська В.* Соціальна домінанта національної безпеки: актуальні проблеми. - К.: Корпорація, 2004. - С. 16-58.
31. *Урсул А.Д.* Природа информации. - М.: Политиздат, 1968. - С. 245-288.
32. *Мэйси Д.* Земельная реформа и политические перемены: феномен Столыпина // Вопр. истории. - 1993. - № 4. - С. 5-11.
33. Державно-регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / За ред. З.С.Варналія. - К.: НІСД, 2007. - С. 25-40.